

Rijden onder invloed in de provincie Overijssel, 1995-1996

Ontwikkeling van het alcoholgebruik door automobilisten in weekendnachten

R-96-36

M.P.M. Mathijssen

Leidschendam, 1996

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV

Documentbeschrijving

Rapportnummer: R-96-36
Titel: Rijden onder invloed in de provincie Overijssel, 1995-1996
Ondertitel: Ontwikkeling van het alcoholgebruik door automobilisten in weekendnachten
Auteur(s): M.P.M. Mathijssen
Onderzoeksmanager: Mr. P. Wesemann
Projectnummer SWOV: 52.617
Opdrachtgever: Rijkswaterstaat Directie Oost-Nederland
De inhoud van dit rapport berust mede op gegevens die zijn verkregen uit een project dat is uitgevoerd in opdracht van de Adviesdienst Verkeer en Vervoer van Rijkswaterstaat.

Trefwoord(en): Drunkeness, driver, night, blood alcohol content, weekend, police, woman, man, surveillance, age, enforcement (law), behaviour, Netherlands.

Projectinhoud: Dit rapport doet verslag van onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Overijssel, in vrijdag- en zaterdagnachten van het najaar van 1996.

Aantal pagina's: 12 pp. + 11 pp.
Prijs: f 17,50
Uitgave: SWOV, Leidschendam, 1996

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV

Stichting
Wetenschappelijk   Postbus 1090
Onderzoek   2260 BB Leidschendam
Verkeersveiligheid   Duindoorn 32
SWOV   telefoon 070-3209323
                              telefax 070-3201261

Inhoud

1.	<i>Inleiding</i>	4
2.	<i>Opzet en uitvoering van het onderzoek</i>	6
2.1.	Opzet	6
2.2.	Steekproef	6
2.3.	Uitvoering	6
2.4.	Statistische analyse	7
3.	<i>Resultaten van het onderzoek</i>	8
3.1.	Alcoholgebruik naar dag van het weekend (tabel 1)	8
3.2.	Alcoholgebruik naar dag en onderzoeksgebied (tabel 2)	9
3.3.	Alcoholgebruik naar dag en tijdstip (tabel 3)	9
3.4.	Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd (tabel 4)	9
3.5.	Herkomst van overtreders (tabel 5)	10
3.6.	Alcoholgebruik naar politieregio (tabel 6)	10
3.7.	Enquêteresultaten	10
4.	<i>Conclusies en aanbevelingen</i>	12
	<i>Bijlage 1 Enquêteformulier</i>	13
	<i>Bijlage 2 Toelichting WPM-analyse</i>	15
	<i>Bijlage 3 Tabellen 1 t/m 6</i>	17

1. Inleiding

Evenals in de jaren 1993 t/m 1995 heeft de SWOV in 1996, in nauwe samenwerking met de politie van de regio's IJsselland en Twente, het alcoholgebruik van automobilisten in Overijssel geïnventariseerd. Het belangrijkste doel van het SWOV-onderzoek is het vaststellen van ontwikkelingen in het alcoholgebruik van de Overijsselse automobilisten en het opsporen van perioden, gebieden en groepen bestuurders met een verhoogd alcoholgebruik en/of een verhoogd risico op een alcoholongeval. Het nauwkeurig volgen van ontwikkelingen in het alcoholgebruik in het verkeer is voor het beleid van wezenlijk belang, omdat een relatief kleine toename van het rijden onder invloed al ernstige gevolgen voor de verkeersveiligheid kan hebben. Gegevens over eventuele speciale probleemgroepen of -gebieden kunnen worden gebruikt bij het opzetten van toezicht- en voorlichtingscampagnes rond alcoholgebruik in het verkeer.

Alcoholgebruik in het verkeer heeft een sterk negatieve invloed op de ongevalskans en de ernst van het letsel. Geen enkele andere enkelvoudige factor is als ongevalsoorzaak zo belangrijk als alcoholgebruik. Bestrijding van alcohol in het verkeer is dan ook terecht een speerpunt in het verkeersveiligheidsbeleid. En er is reden om de aandacht niet te laten verslappen: na een sterke vermindering van het rijden onder invloed vanaf het midden van de jaren tachtig was er in de eerste helft van de jaren negentig weer sprake van een geleidelijke toename. In 1991 was in weekendnachten 3,9% van de Nederlandse automobilisten onder invloed, in 1992 4,0%, in 1993 4,2% en in 1994 zelfs 4,9%.

Het jaar 1995 liet voor het eerst sinds jaren weer een lichte daling zien: 4,4% overtreders. Desalniettemin waren er in 1995 naar schatting minimaal 265 verkeersdoden en 2.000 in het ziekenhuis opgenomen verkeersgewonden te betreuren als gevolg van alcoholongevallen. De maatschappelijke kosten van de alcoholonveiligheid bedroegen in dat jaar naar schatting circa twee miljard gulden.

Veranderingen in het alcoholgebruik van verkeersdeelnemers en daarmee samenhangende veranderingen in de verkeersveiligheid zijn in Nederland alleen door middel van gedragsmetingen binnen redelijke termijn te detecteren.

Ongevallengegevens lenen zich minder goed voor dit doel; zij zijn niet alleen onvolledig maar ook in hoge mate onbetrouwbaar. Enquêtegegevens zijn voor het vaststellen van alcoholgebruik door automobilisten evenmin bruikbaar, omdat mensen nu eenmaal niet erg betrouwbaar rapporteren over hun eigen gedrag, zeker niet als er min of meer een taboe op dat gedrag rust. Men is dan sterk geneigd sociaal wenselijke antwoorden te geven. Bij vroeger rij- en drinkgewoontenonderzoek werden beweerd en feitelijk gedrag gelijktijdig onderzocht; de discrepanties waren vaak zeer groot.

Sinds 1970 voert de SWOV in nauwe samenwerking met de politie bijna elk najaar een onderzoek uit naar het alcoholgebruik van de Nederlandse automobilisten, het onderzoek 'Rij- en drinkgewoonten'. Dit is een zogenaamd standaardonderzoek, dat het mogelijk maakt ontwikkelingen in het alcoholgebruik van automobilisten van jaar tot jaar op de voet te volgen. De metingen worden uitgevoerd in vrijdag- en zaterdagnachten.

Het onderzoek in Overijssel maakt deel uit van dat landelijke onderzoek. De opdracht voor het onderzoek is aan de SWOV verleend door de RWS-directie Oost-Nederland en de Adviesdienst Verkeer en Vervoer van Rijks-waterstaat.

De onderzoeksgroep (automobilisten) en de onderzoekstijdstippen (weekendnachten) zijn indertijd uitgekozen op grond van hun grote bijdrage aan de alcoholonveiligheid. Bij tweederde van de geregistreerde alcoholongevallen in Nederland is het een automobilist die alcohol heeft gebruikt. En in weekendnachten gebeuren relatief veel alcoholongevallen: de vrijdag- en zaterdagnacht, die 7% van de totale week uitmaken, nemen een kwart van de geregistreerde alcoholongevallen voor hun rekening. Andere perioden van de week met een relatief grote alcoholonveiligheid zijn de vrijdag-, zaterdag- en zondagavond (tussen 16.00 en 22.00 uur) en de zondagnacht: 30% van de ernstig gewonde alcoholslachtoffers in 14% van de week.

Het onderzoek heeft een unieke tijdreeks gegevens over het alcoholgebruik van Nederlandse automobilisten opgeleverd. Die gegevens zijn zowel voor landelijk als regionaal verkeersveiligheidsbeleid van belang. Behalve in schriftelijke verslagen aan de landelijke en regionale opdrachtgevers worden de resultaten ook opgenomen in BIS-V, het geautomatiseerde BeleidsInformatieSysteem over ontwikkelingen in een aantal belangrijke aandachtsgebieden voor het verkeersveiligheidsbeleid.

In de loop der jaren zijn diverse wijzigingen in de onderzoeksmethode doorgevoerd om de efficiëntie van het onderzoek te vergroten zonder de vergelijkbaarheid van de gegevens in de tijd aan te tasten. Zo is de landelijke steekproef ongeveer zeven maal zo groot geworden als in de jaren zeventig en tachtig. De betrouwbaarheid van uitspraken over ontwikkelingen in het alcoholgebruik op provinciaal niveau is daardoor sterk toegenomen. Dit geldt vooral voor de relatief kleine groep zware drinkers met een sterk verhoogde ongevals- en letselskans.

De feitelijke uitvoering van het onderzoek gebeurt door controleteams van de politie, volgens richtlijnen die de SWOV heeft opgesteld. Zonder de medewerking van de politie zou het huidige onderzoek niet mogelijk zijn. De SWOV is de politie dan ook dankbaar voor haar medewerking, en voor het enthousiasme en de zorgvuldigheid waarmee de metingen steeds opnieuw worden uitgevoerd.

Naast de metingen van het alcoholgebruik van automobilisten voert de SWOV sinds 1993 een korte enquête uit onder de contactpersonen bij de politie. Die is bedoeld om enig inzicht te krijgen in de aard en omvang van het politietoezicht en in eventuele veranderingen daarin. De vragenlijst is als *Bijlage 1* in dit verslag opgenomen.

2. Opzet en uitvoering van het onderzoek

2.1. Opzet

Het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Overijssel wordt steeds uitgevoerd door zes controleteams van de politie, zo goed mogelijk verdeeld naar urbanisatiegraad en geografisch gebied. De onderzoeksmetingen vinden plaats in vrijdag- en zaterdagnachten in het najaar. In 1996 zijn in de nacht van vrijdag 1 op zaterdag 2 november drie metingen uitgevoerd in de politieregio IJsselland: in Zwolle, in de Kop van Overijssel en in Deventer. In de nacht van zaterdag 2 op zondag 3 november zijn drie metingen uitgevoerd in de politieregio Twente: in Almelo, in Hengelo e.o. en in Enschede.

Elk politieteam voert in principe per avond/nacht alcoholcontroles uit op zes verschillende locaties, die in overleg met de SWOV zijn uitgekozen. Op iedere locatie wordt drie kwartier achtereenvolgend gecontroleerd, waarna het team zich verplaatst naar de volgende locatie.

Bij de controles houdt de politie willekeurige automobilisten staande, die een blaastest moeten afleggen op een draagbare elektronische ademtester. Bij het onderzoek wordt gebruik gemaakt van testers met cijfermatige uitlezing van een exact BAG-promillage (BAG = bloedalcoholgehalte; de wettelijke BAG-limiet ligt in Nederland op 0,5 promille). De testers die in 1996 zijn gebruikt, zijn van het fabrikaat Dräger, typen Alcotest 7410 en 7410+. Voor het gebruik van deze testers heeft het Gerechtelijk Laboratorium van het ministerie van Justitie toestemming verleend.

Van elke geteste automobilist registreert de politie het geslacht, de leeftijd en de uitslag van de test. Van overtreders die op het politiebureau de ademanalyse voor bewijsdoeleinden moeten ondergaan, registreert de politie bovendien de herkomst (i.c. de plaats waar de alcohol is geconsumeerd).

2.2. Steekproef

In vergelijking met 1995 is er in 1996 een kleine verandering aangebracht in de steekproef van Overijsselse onderzoeksgebieden. De metingen in Oldenzaal e.o., die in 1995 overigens geen bruikbare resultaten opleverden, zijn in 1996 vervangen door metingen in Almelo.

2.3. Uitvoering

De zes controleteams van de politie hebben in het najaar van 1996 in de provincie Overijssel 2.117 willekeurige automobilisten staande gehouden en getest.

Alle zes controleteams hebben zich in 1996 strikt gehouden aan de SWOV-richtlijnen ten aanzien van controlelocaties en -tijdstippen. Daardoor hoefden de verzamelde gegevens niet achteraf gecorrigeerd te worden. In 1995 was wel uitgebreide correctie noodzakelijk.

2.4. Statistische analyse

De BAG-waarden van de automobilisten zijn ten behoeve van de analyse ingedeeld in vijf klassen:

1. < 0,2 promille (niet-drinkers);
2. 0,2-0,5 promille (lichte drinkers);
3. 0,5-0,8 promille (lichte overtreders);
4. 0,8-1,3 promille (zwaardere overtreders);
5. $\geq$ 1,3 promille (zeer zware overtreders).

De indeling in een BAG-klasse gebeurt in principe op basis van de uitslag van de ademtest op straat. Bij de automobilisten die op het politiebureau een ademanalyse voor bewijsdoeleinden hebben ondergaan, is het op straat gemeten BAG zonodig gecorrigeerd. De uitslag van de ademanalyse wordt daartoe eerst ontdaan van zijn correctiefactor. Vervolgens wordt daar een waarde bij opgeteld om te corrigeren voor de afbraak van alcohol in het tijdsbestek tussen de ademtest op straat en de ademanalyse op het bureau. De gemiddelde afbraak bedraagt 0,15 promille per uur.

De verzamelde gegevens zijn geanalyseerd met behulp van het log-lineaire analyseprogramma WPM (Weighted Poisson Model). Met behulp daarvan wordt nagegaan of er in het alcoholgebruik van de bestuurders verschillen bestaan naar jaar, gebied, dag en tijdstip, geslacht en leeftijd. In *Bijlage 2* wordt een korte toelichting gegeven op deze analysemethode.

In het kader van dit onderzoek is tweezijdig getoetst op 5%-niveau: voor een significant effect moet de χ^2 -waarde groter zijn dan 3.84 bij één vrijheidsgraad; de Z-waarde moet groter zijn dan 1.96.

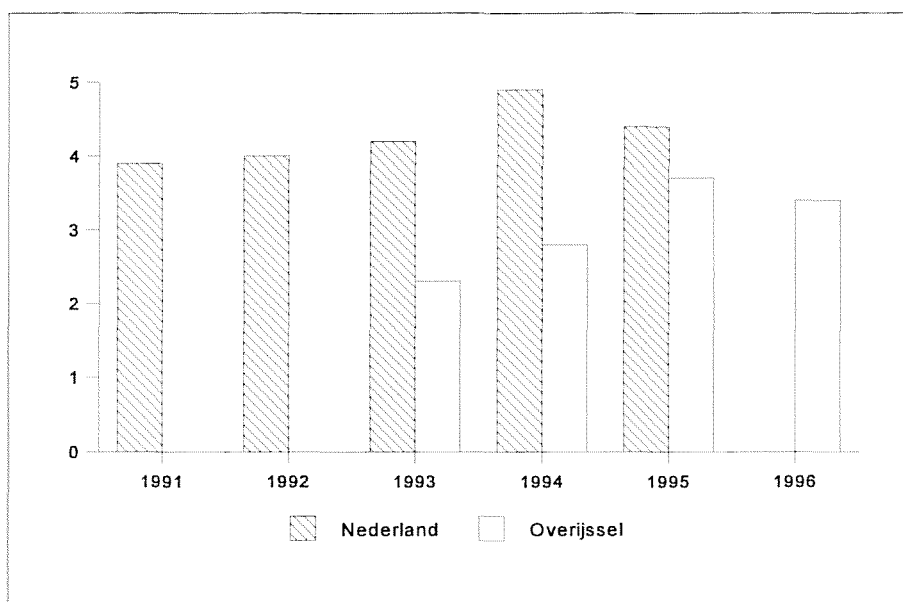
3. Resultaten van het onderzoek

De resultaten van het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Overijssel worden in dit hoofdstuk besproken aan de hand van de *Tabellen 1 t/m 6* uit *Bijlage 3*. De resultaten van 1996 worden steeds vergeleken met de Overijsselse en landelijke resultaten van 1995.

3.1. Alcoholgebruik naar dag van het weekend (tabel 1)

In 1996 zijn in Overijssel minder drinkers ($BAG \geq 0,2 \text{ ‰}$) aangetroffen dan in 1995: 8,1% in 1996 tegen 9,4% in 1995. Ook het aandeel over-treders ($BAG \geq 0,5 \text{ ‰}$) is licht afgenomen: van 3,7% in 1995 tot 3,4% in 1996. Geen van deze beide effecten is echter statistisch significant. In heel Nederland bedroeg het aandeel overtreders in het najaar van 1995 4,4%. Het landelijke percentage voor 1996 is nog niet bekend.

In *Afbeelding 1* is de ontwikkeling van het aandeel overtreders in Overijssel en in heel Nederland sinds 1991 weergegeven. Er is in te zien, dat de Overijsselse situatie in de jaren 1993 t/m 1995 gunstig afstak bij de landelijke situatie, maar dat het verschil geleidelijk steeds kleiner is geworden. In 1996 lijkt een einde gekomen te zijn aan de stijgende trend in Overijssel. In de rest van Nederland is dat al in 1995 gebeurd. De vergelijking met de landelijke situatie in 1996 kan pas worden gemaakt, wanneer de gegevens van alle provincies bekend zijn.

Afbeelding 1. *Ontwikkeling van het aandeel rijders onder invloed in Nederland en de provincie Overijssel, 1991-1996.*

Het aandeel zwaardere en zeer zware overtreders ($BAG \geq 0,8 \text{ ‰}$) is in Overijssel verhoudingsgewijs het sterkst afgenomen: van 1,8% in 1995 tot 1,4% in 1996. Ook dit effect is overigens niet significant. Het landelijke percentage zwaardere en zeer zware overtreders bedroeg in 1995 2,2%.

Als we het rijden onder invloed in de provincie Overijssel per weekendnacht bezien, blijkt het in 1996 in beide weekendnachten ongeveer in gelijke mate afgenomen te zijn. In 1996 was het aandeel overtreders in de vrijdagnacht groter dan in de zaterdagnacht: 3,9% versus 2,9%. Hoewel dit verschil niet statistisch significant is, komt het wel overeen met het landelijke beeld in de afgelopen jaren.

3.2. Alcoholgebruik naar dag en onderzoeksgebied (tabel 2)

De hoogste percentages overtreders zijn in 1996 aangetroffen in Zwolle (5,4%) en Enschede (4,8%), de laagste in Almelo (1,7%), Hengelo e.o. (2,2%) en de Kop van Overijssel (2,8%).

Opmerkelijk genoeg scoorden de twee laatstgenoemde gebieden in 1995 juist het hoogst. De daling van het alcoholgebruik in de Kop van Overijssel is wellicht mede te verklaren uit het feit, dat er ook in juli, augustus en september SWOV-metingen van het alcoholgebruik hebben plaatsgevonden in het kader van het daar uitgevoerde 'duurzaam-veilig'-project. Door die metingen is het politietoezicht op alcoholgebruik hoger geweest dan normaal.

In de twaalf maanden die voorafgingen aan de vorige SWOV-meting (najaar 1995), waren er in de Kop van Overijssel geen geplande aselechte alcoholcontroles met grotere teams uitgevoerd. Ook in Almelo is het toezichtniveau in 1996 aanzienlijk toegenomen, maar in Hengelo e.o. is het vrijwel gelijk gebleven; zie ook § 3.6.

3.3. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip (tabel 3)

Naarmate het later in de nacht wordt, neemt het aandeel overtreders toe. Voor middernacht was het aandeel overtreders in Overijssel in 1996 op beide dagen significant kleiner dan na middernacht: 2,5% versus 4,1% ($\chi^2 = 4.29$ bij $df = 1$; $Z = 2.07$). In 1995 waren er zowel in Overijssel als in de rest van Nederland vergelijkbare verschillen naar tijdstip.

Hoewel het verkeersaanbod sterk afneemt naarmate het later wordt, waren er in 1996 in Overijssel geen verschillen van betekenis op het punt van de absolute aantallen rijders onder invloed op de verschillende tijdstippen van de nacht.

3.4. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd (tabel 4)

Mannelijke bestuurders waren in 1996 in Overijssel twee-en-een-half maal zo vaak onder invloed als vrouwelijke (4,2% versus 1,6%). Dit verschil is statistisch significant ($\chi^2 = 8.58$ bij $df = 1$; $Z = 2.93$) en komt overeen met het beeld dat al jaren achtereen in heel Nederland wordt aangetroffen. In Overijssel was het verschil in 1995 nog veel groter dan in 1996; toen had 5,0% van de mannen en 0,8% van de vrouwen een BAG $\geq 0,5$ ‰.

Bij de mannen is in 1996, evenals in voorgaande jaren, het laagste percentage overtreders aangetroffen in de leeftijdsgroep onder de 25 jaar (2,1%). Het verschil met de overige mannelijke bestuurders (4,9% overtreders) was echter wat kleiner dan in 1995 (respectievelijk 1,1% en 6,3% overtreders). Hoewel jonge mannelijke bestuurders minder vaak en minder veel drinken dan oudere, zijn zij verhoudingsgewijs toch vaker betrokken bij alcoholongevallen. In 1995 maakten mannen van 18 t/m 24 jaar 5% uit

van de bevolking en maar liefst 23% van alle geregistreerde doden en ziekenhuisopnamen ten gevolge van alcoholongevallen!

Het hoogste percentage overtreeders is in 1996 aangetroffen onder mannen van 25 t/m 49 jaar. In 1995 onderscheidde mannen van 35 t/m 49 jaar zich nog duidelijk in ongunstige zin, zowel in Overijssel als in de rest van Nederland. Maar in 1996 is bij deze categorie bestuurders de sterkste daling van het alcoholgebruik opgetreden. Op basis van de huidige gegevens valt niet te zeggen, of dit beeld bepaald is door toevalsfactoren, of dat er sprake is van een werkelijke verschuiving.

Onder de vrouwelijke bestuurders zijn in 1996 in Overijssel de meeste overtreeders aangetroffen in de leeftijdsgroep van 18 t/m 24 jaar (2,7%), maar gezien de kleine absolute aantallen mag hieraan niet al te veel betekenis worden gehecht.

In 1996 was 68% van alle gecontroleerde bestuurders in Overijssel van het mannelijk geslacht, tegen 70% in 1995. In heel Nederland bedroeg het aandeel mannelijke bestuurders in 1995 73%.

3.5. **Herkomst van overtreeders (tabel 5)**

De herkomst van overtreeders wordt geregistreerd vanaf een BAG van 0,7 promille. Dat is de ondergrens waarbij een automobilist wordt overgebracht naar het bureau om de ademanalyse voor bewijsdoeleinden te ondergaan. De herkomstverdeling van de 44 bestuurders die in 1996 een BAG $\geq 0,7$ promille hadden, is als volgt:

- horecagelegenheid (bar, café, restaurant, disco)	57%
- bezoek/feestje	18%
- werk/thuis	18%
- sportkantine	2%
- overig/onbekend	5%

Ten opzichte van 1995 is het aandeel 'horeca' wat toegenomen (47% in 1995). Maar gezien het betrekkelijk kleine absolute aantal overtreeders van wie de herkomst bekend is, moet aan deze verschuiving geen overdreven grote waarde worden toegekend. Bij landelijk onderzoek blijkt steeds ongeveer de helft van alle overtreeders uit een horecagelegenheid te komen.

3.6. **Alcoholgebruik naar politieregio (tabel 6)**

In de politieregio IJsselland zijn in 1996, evenals in voorgaande jaren, wat meer overtreeders aangetroffen dan in de politieregio Twente. Maar dat is waarschijnlijk eerder een gevolg van de weekendnacht waarin is gemeten (in IJsselland op vrijdag en in Twente op zaterdag) dan van werkelijke verschillen tussen beide regio's.

3.7. **Enquêteresultaten**

Ook in 1996 heeft de SWOV weer een korte telefonische enquête uitgevoerd onder de politiecoördinatoren van het SWOV-onderzoek. De enquête is bedoeld om een globale indruk te krijgen van het toezicht-niveau en van de aard van het toezicht.

De enquêteresultaten per provincie zijn slechts beperkt bruikbaar vanwege de geringe steekproefomvang. Over de resultaten zal dan ook pas uitvoeriger worden gerapporteerd in het landelijke verslag dat na afloop van alle provinciale metingen wordt opgesteld.

De volgende globale resultaten van de Overijsselse enquête zijn echter wel het vermelden waard:

- Volgens de contactpersonen van de politie is het toezicht in vier van de zes onderzoeksgebieden toegenomen en in de twee overige gelijk gebleven.
- In Almelo was het toezichtniveau in 1996 vermoedelijk het hoogst met circa zeven geplande aselechte alcoholcontroles, dagelijks uitgevoerd aselekt toezicht door surveillanceteams en systematische controle op alcoholgebruik bij ongevallen. In Zwolle en Hengelo e.o. was het toezichtniveau vermoedelijk het laagst met (in het jaar voorafgaand aan het SWOV-onderzoek) slechts twee à drie geplande aselechte alcoholcontroles, beperkte aselechte controle tijdens de surveillance en alleen alcoholcontrole bij ongevallen, indien er verdenking van alcoholgebruik bestond.

Al met al lijkt het erop, dat het niveau van politietoezicht in de provincie Overijssel tussen 1995 en 1996 behoorlijk is toegenomen.

4. Conclusies en aanbevelingen

De resultaten van het SWOV-onderzoek in 1996 laten een lichte, niet significante, daling zien van het rijden onder invloed in de provincie Overijssel. Hiermee lijkt een (voorlopig) einde gekomen te zijn aan de stijgende trend van de afgelopen jaren. Het niveau van rijden onder invloed in Overijssel ligt al jaren iets onder het landelijke gemiddelde.

Het niveau van politietoezicht is in 1996 in Overijssel waarschijnlijk behoorlijk toegenomen, hetgeen een verklaring zou kunnen zijn voor de afname van het aandeel overtreeders van de wettelijke limiet. In het onderzoeksgebied met het hoogste toezichtniveau (Almelo) was het aandeel overtreeders het kleinst.

Het lijkt mogelijk in delen van Overijssel het toezichtniveau verder te verhogen zonder dat daarvoor (veel) meer politiecapaciteit nodig is. Dat zou bijvoorbeeld kunnen gebeuren door het oprichten van een regionale 'vliegende alcoholbrigade', zoals aanbevolen in het verslag van het SWOV-onderzoek in de provincie Overijssel in 1995. Maar ook een verdere uitbreiding van aselechte alcoholcontroles door surveillanceteams kan bijdragen aan het creëren van een grotere subjectieve pakkans.

Uit een oogpunt van efficiency verdient het aanbeveling het zwaartepunt van het toezicht te leggen bij die dagen en tijdstippen van de week waarop het meest onder invloed wordt gereden en ook de meeste alcoholongevallen gebeuren:

- de vrijdag-, zaterdag- en zondagnacht (tussen 22.00 en 04.00 uur); en
- de vrijdag-, zaterdag- en zondagavond (tussen 16.00 en 22.00 uur).

Ongelukkigerwijs is momenteel op de meeste van die tijdstippen de beschikbare politiecapaciteit betrekkelijk gering.

Vanzelfsprekend moeten ook voorlichting en publiciteit over de gevaren van rijden onder invloed en over het politietoezicht op alcoholgebruik een integraal onderdeel uitmaken van eventuele maatregelen en acties.

Enquête SWOV-onderzoek Rij- en drinkgewoonten 1996

Onderzoeksgebied:

Inwonertal:

Contactpersoon:

A. *Geef een globale schatting van de ontwikkeling van het alcoholtoezicht in het onderzoeksgebied in 1996 ten opzichte van 1995:*

☐ toegenomen met	☐ minder dan 50%
	☐ 50-100%
	☐ meer dan 100%
☐ afgenomen met	☐ minder dan 50%
	☐ meer dan 50%
☐ gelijk gebleven	

B. *Zijn in 1996 in het onderzoeksgebied de volgende soorten alcoholcontrole uitgevoerd:*

1. geplande aselecte controles met teams van 6 of meer agenten	☐ ja, ≥ 24
	☐ ja, 12-23
	☐ ja, 6-11
	☐ ja, 1-5
	☐ nee
2. aselecte controles tijdens de surveillance	☐ ja, (bijna) dagelijks
	☐ ja, incidenteel
	☐ nee
3. selectieve controles tijdens de surveillance (bijvoorbeeld n.a.v. rijgedrag)	☐ ja, systematisch
	☐ ja, incidenteel
	☐ nee
4. alcoholcontrole bij ongevallen	☐ ja, systematisch
	☐ ja, incidenteel
	☐ nee

WPM-analyse biedt de mogelijkheid niet alleen de samenhang tussen twee variabelen (bijvoorbeeld 'jaar * BAG') te toetsen, maar ook die tussen drie of vier variabelen (bijvoorbeeld 'jaar * geslacht * leeftijd * BAG').

Elke variabele is opgedeeld in een beperkt aantal klassen. Ten behoeve van de analyse worden de klassen steeds in twee groepen onderverdeeld (gedichotomiseerd). Per variabele is het aantal opdelingen gelijk aan het aantal klassen minus 1. De klasse(n) met een positief teken wordt/worden steeds vergeleken met de klasse(n) met een negatief teken. Klassen met de waarde 0 worden niet meer in de analyse betrokken.

Bij een variabele als 'geslacht' (twee klassen) is er slechts één vergelijking mogelijk, namelijk tussen mannen en vrouwen. De 'designmatrix' voor de analyse is dan: 1 -1.

De variabele 'leeftijd' is in vier klassen ingedeeld. De designmatrix bevat drie vergelijkingen. Welke dat zijn, hangt af van de vooraf - al dan niet expliciet - geformuleerde hypothesen. In dit geval is op grond van bevindingen in de rest van Nederland gekozen voor de volgende 'designmatrix':

1	-1	-1	1	(jongeren en ouderen versus de middengroepen)
1	0	0	1	(jongeren versus ouderen)
0	1	-1	0	(de groep van 25-35 jaar versus de groep van 35-50 jaar)

Of er significante verschillen in de BAG-verdeling naar geslacht enzovoort bestaan, blijkt uit de chi-kwadraatwaarde die uit de analyse volgt, in combinatie met het bijbehorende aantal vrijheidsgraden (df). De bijdrage van de verschillende klassen aan een eventueel significant effect blijkt uit de standaardscore (= Z-waarde) per deelanalyse.

Het is mogelijk, dat uit een analyse volgt dat er in het geheel genomen geen significante verschillen zijn in de BAG-verdeling naar een bepaald kenmerk (bijvoorbeeld geslacht), maar dat er wel sprake is van een significant speciaal effect (bijvoorbeeld: onder de mannen komen verhoudingsgewijs meer zware overtreeders voor dan onder de vrouwen).

In het kader van het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Overijssel is tweezijdig getoetst op 5%-niveau: voor een significant effect moet de χ^2 -waarde groter zijn dan 3.84 bij één vrijheidsgraad; de Z-waarde moet groter zijn dan 1.96.

Bijlage 3

Tabellen 1 t/m 6

- 1a. *Alcoholgebruik naar weekenddag in 1995*
- 1b. *Alcoholgebruik naar weekenddag in 1996*

- 2a. *Alcoholgebruik naar dag en gebied in 1995*
- 2b. *Alcoholgebruik naar dag en gebied in 1996*

- 3a. *Alcoholgebruik naar dag en tijdstip in 1995*
- 3b. *Alcoholgebruik naar dag en tijdstip in 1996*

- 4a. *Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd in 1995*
- 4b. *Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd in 1996*

- 5a. *Herkomst van overtreders naar BAG-klasse in 1995*
- 5b. *Herkomst van overtreders naar BAG-klasse in 1996*

- 6a. *Alcoholgebruik naar politieregio in 1995*
- 6b. *Alcoholgebruik naar politieregio in 1996*

Dag	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
Vrijdag	864	6,4%	1,9%	1,7%	0,8%	4,4%
Zaterdag	1326	5,1%	2,0%	0,9%	0,5%	3,3%
Totaal	2190	5,6%	1,9%	1,2%	0,6%	3,7%

Tabel 1a. Alcoholgebruik naar weekenddag, 1995.

Dag en gebied	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
Zwolle	293	6,5%	2,0%	1,4%	0,3%	3,8%
KOVO	217	2,8%	2,3%	0,9%	1,8%	5,1%
Deventer	354	8,5%	1,4%	2,5%	0,6%	4,5%
Totaal	864	6,4%	1,9%	1,7%	0,8%	4,4%
<i>Zaterdag (* = meting najaar 1994)</i>						
Oldenzaal e.o.*	480	3,5%	2,5%	--	0,2%	2,7%
Hengelo e.o.	354	5,6%	1,7%	2,0%	0,8%	4,5%
Enschede	492	6,3%	1,6%	1,0%	0,4%	3,0%
Totaal	1326	5,1%	2,0%	0,9%	0,5%	3,3%

Tabel 2a. Alcoholgebruik naar dag en gebied, 1995.

Dag	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
Vrijdag	923	4,7%	2,5%	0,9%	0,5%	3,9%
Zaterdag	1194	4,9%	1,6%	0,8%	0,5%	2,9%
Totaal	2117	4,8%	2,0%	0,9%	0,5%	3,4%

Tabel 1b. *Alcoholgebruik naar weekenddag, 1996.*

Dag en gebied	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
Zwolle	259	5,8%	1,9%	2,3%	1,2%	5,4%
KOVO	212	3,3%	2,4%	--	0,5%	2,8%
Deventer	452	4,6%	2,9%	0,4%	0,2%	3,5%
Totaal	923	4,7%	2,5%	0,9%	0,5%	3,9%
<i>Zaterdag</i>						
Almelo	357	4,2%	0,8%	0,3%	0,6%	1,7%
Hengelo e.o.	445	4,0%	1,6%	0,4%	0,2%	2,2%
Enschede	392	6,4%	2,3%	1,8%	0,8%	4,8%
Totaal	1194	4,9%	1,6%	0,8%	0,5%	2,9%

Tabel 2b. *Alcoholgebruik naar dag en gebied, 1996*

Dag en tijdstip	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Vrijdag</i>						
22-24 uur	442	6,3%	0,7%	0,7%	--	1,4%
00-02 uur	269	4,1%	2,6%	1,9%	2,2%	6,7%
02-04 uur	153	10,5%	3,9%	4,6%	0,7%	9,2%
Totaal	864	6,4%	1,9%	1,7%	0,8%	4,4%
<i>Zaterdag</i>						
22-24 uur	484	2,9%	2,3%	1,0%	0,4%	3,7%
00-02 uur	471	4,9%	0,8%	0,8%	0,2%	1,9%
02-04 uur	371	8,4%	3,0%	0,8%	0,8%	4,6%
Totaal	1326	5,1%	2,0%	0,9%	0,5%	3,3%

Tabel 3a. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip, 1995.

Geslacht en leeftijd	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Mannen</i>						
18-24 jr	376	3,2%	0,5%	0,3%	0,3%	1,1%
25-34 jr	542	7,7%	3,1%	1,7%	1,3%	6,1%
35-49 jr	388	6,7%	4,1%	2,3%	1,3%	7,7%
50 jr e.o.	233	10,3%	2,6%	1,7%	--	4,3%
Totaal	1539	6,8%	2,7%	1,5%	0,8%	5,0%
<i>Vrouwen</i>						
18-24 jr	167	0,6%	--	0,6%	--	0,6%
25-34 jr	216	3,7%	0,5%	--	--	0,5%
35-49 jr	188	3,2%	--	1,1%	--	1,1%
50 jr e.o.	80	5,0%	--	1,3%	--	1,3%
Totaal	651	2,9%	0,2%	0,6%	--	0,8%

Tabel 4a. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd, 1995.

Dag en tijdstip	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Vrijdag</i>						
22-24 uur	459	3,9%	1,7%	0,9%	0,4%	4,1%
00-02 uur	318	4,7%	1,3%	1,3%	0,6%	3,1%
02-04 uur	146	6,8%	7,5%	--	0,7%	8,2%
Totaal	923	4,7%	2,5%	0,9%	0,5%	3,9%
<i>Zaterdag</i>						
22-24 uur	517	5,8%	1,0%	0,4%	0,6%	1,9%
00-02 uur	345	4,1%	2,0%	1,2%	0,6%	3,8%
02-04 uur	332	4,2%	2,1%	1,2%	0,3%	3,6%
Totaal	1194	4,9%	1,6%	0,8%	0,5%	2,9%

Tabel 3b. *Alcoholgebruik naar dag en tijdstip, 1996*

Geslacht en leeftijd	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Mannen</i>						
18-24 jr	341	3,8%	1,8%	0,3%	--	2,1%
25-34 jr	475	5,1%	2,7%	2,1%	0,2%	5,1%
35-49 jr	347	7,8%	3,5%	0,9%	0,9%	5,2%
50 jr e.o.	268	7,8%	2,6%	1,1%	0,4%	4,1%
Totaal	1431	5,9%	2,7%	1,2%	0,3%	4,2%
<i>Vrouwen</i>						
18-24 jr	147	--	1,4%	--	1,4%	2,7%
25-34 jr	240	2,5%	0,4%	0,4%	0,8%	1,7%
35-49 jr	208	2,9%	--	--	1,0%	1,0%
50 jr e.o.	91	4,4%	1,1%	--	--	1,1%
Totaal	686	2,3%	0,6%	0,1%	0,9%	1,6%

Tabel 4b. *Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd, 1996.*

BAG-‰	N	Herkomst				
		Horeca	Sportkantine	Bezoek/ feestje	Werk/thuis	Anders/ onbekend
0,7-0,8	7	43%	--	29%	14%	14%
0,8-1,3	27	52%	--	33%	11%	4%
≥ 1,3	13	38%	8%	31%	8%	15%
Totaal	47	47%	2%	32%	11%	9%

Tabel 5a. *Herkomst van overtredders naar BAG-klasse, 1995.*

Politieregio	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
IJsselland	864	6,4%	1,9%	1,7%	0,8%	4,4%
Twente	1326	5,1%	2,0%	0,9%	0,5%	3,3%
Totaal	2190	5,6%	1,9%	1,2%	0,6%	3,7%

Tabel 6a. *Alcoholgebruik naar politieregio, 1995.*

BAG-%	N	Herkomst				
		Horeca	Sportkantine	Bezoek/ feestje	Werk/thuis	Anders/ onbekend
0,7-0,8	15	60%	7%	7%	27%	--
0,8-1,3	18	61%	--	17%	17%	6%
≥ 1,3	11	45%	--	36%	9%	9%
Totaal	44	57%	2%	18%	18%	5%

Tabel 5b. *Herkomst van overtredders naar BAG-klasse, 1996.*

Politieregio	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
IJsselland	923	4,7%	2,5%	0,9%	0,5%	3,9%
Twente	1194	4,9%	1,7%	0,8%	0,4%	2,9%
Totaal	2117	4,8%	2,0%	0,9%	0,5%	3,4%

Tabel 6b. *Alcoholgebruik naar politieregio, 1996.*